

BARKAMOL AVLODNI TARBIYALASHDA SAN'ATNING O'RNI

Tursunkulova Shaxnoza Tuychiyevna

“Alfraganus university”

Ijtimoiy fanlar kafedrası dotsenti

+998990347902

ORCID: 0009-0002-8931-1341

Annotatsiya. Maqolada, san'atning yoshlarning ongi tafakkuriga ko'rsatadigan ta'sirining ijobiy va salbiy jihatlari to'g'risida falsafiy fikr-mulohazalar yuritilgan bo'lib, san'atning o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. San'at, estetik ong, go'zallik, postmodern san'at

Abstract. The article contains philosophical opinions about the positive and negative aspects of the influence of art on the minds of young people, and the specific characteristics of art are analyzed.

Keywords. Art, aesthetic consciousness, beauty, postmodern art.

Inson hayotida san'atning o'rni mavjud, san'at ijtimoiy ong shakli sifatida ham qadimiy xususiyatga, ham axloqiy-estetik mohiyatga ega. San'at insoniyat taraqqiyoti bilan birgalikda rivojlanadi, taraqqiy etadi, zamon bilan hamnafas yangi yo'nalishlari paydo bo'ladi. San'at tarixining paradigmalarida estetik mezonlar bir butunlikni tashkil etib, o'z davrining turli sohalarda namoyon bo'lgan. San'atda o'z davrining makon va zamon muammolari ham aks etgan, bir tarafdin o'z davri uchun xizmat qilgan, bir tomondan yangi estetik paradigmalar vujudga kelgan. Estetika tarixida beshta go'zallik paradigmalari shakllangan, har biri o'ziga xos uyg'unlik kasb etadi. Aytish mumkinki, san'atga e'tibor, uning imkoniyatlaridan unumli va maqsadli foydalanish dolzarbdir. Ayniqsa mamlakatimizda milliy g'oyani yoshlarning ongi tafakkuriga chuqur singdirishda, yoshlarda ijodkorlikni shakllantirishda, ularning qalbida vatanparvarlik, insoniylik, ma'naviyatni yuksaltirishda san'atdagi turli sohalarga, san'at yo'nalishlariga muhim vazifalar yuklatilgan.

Hozirgi kunda davlatimizda, Prezident Sh.Mirziyoyev tomonidan “aholining Internet jahon axborot tarmog'idan foydalanish madaniyatini oshirish, madaniyat, adabiyot, kino, teatr, musiqa va san'atning barcha turlari, noshirlik-matbaa mahsulotlari, ommaviy axborot vositalarida ma'naviy-axloqiy mezonlar, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning ustuvorligiga erishish” belgilandi. [1.282] Mazkur strategik rejada belgilangan ustuvor vazifalardan ma'lumki, san'at har bir kishining ma'naviy, axloqiy, estetik ongi tafakkurini shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Inson paydo bo'libdiki, go'zallikka shaydo, go'zallikdan bahramand bo'ladi, go'zallikni yaratadi, go'zallikni sevadi, go'zallikni qadrlab keladi. San'atdagi go'zallik insonni o'ylanishga, o'zligini anglashga, insoniy his tuyg'u, muxabbat, qalb pokligiga erishishga olib keladi.

Ammo, san'at kishi ongi tafakkurida chuqur salbiy o'zgarishlar sodir bo'lishiga

ham ta'sir ko'rsatadi. Masalan, postmodern san'at asarlari qoidalar va obyektlarsiz yoki oddiy cheklovlarsiz ishlaydi. Bu jarayon stilistik norma va usullarning xilma-xilligi bilan namoyon bo'ladi. Postmodern san'at asarida badiiy shakllar emas, balki bu shakllarning o'zaro bog'liqligi o'rganiladi. Diskret rasmlar va texnologiyalarni birlashtirish kun tartibiga manba yoki mualliflik g'oyasini olib keladi. [2.180]

Postmodern san'at o'zidan oldingi boshqa yo'nalishlardan badiiy yaratilishidan ko'ra uning yaratilish kechimiga; muallifga qaraganda o'quvchilar ommasiga; verbal (og'zaki)likka nisbatan vizuallikka ko'proq e'tibor qaratishi bilan ajralib turadi. Postmodern san'at asarlari dunyoning betartib (xaos)ligi, boshboshdoqligi, o'tkinchi va ongsizligidan iborat postmodern manzarasini berish uchun ko'proq tasavvur, tush, ongsizlik singari holatlarni o'z tasvir obyekti va vositasiga aylantiradi.

Postmodern san'at asarlari erotik va parnografik informatsiyalarga boyligi, bir jinsdagilar orasidagi nikohlarni targ'ib qiluvchi yoki odatiy hol sifatida qaralishi, yalang'och erotizm singari g'oyalarni ham targ'ib qilishi bilan xarakterlanadi. Bu esa estetik ongning toptalishiga xizmat qiladi. Postmodernizm an'anaviy estetik qadriyatlarning qadrsizlanishi ortidan qadrsiz bo'lgan madaniy hodisalarga qadrlashga urinadi.

Postmodern ko'rsatuvlarning asosini ko'ngilochar shou xarakterli, tomoshabop va uzluksiz davomli sifatleri tomoshachilar auditoriyasining ruhiyatini ham o'zgartirib yubordi. Dunyoning globallashuviga olib kelgan texnik hamda axborot vositalarining shiddatli rivoji inson ruhiyati va estetik ongi tafaakurining ham globallashuviga olib keldi. (M.Xolbekov) [3.3]

Yangi tushunchalar paydo bo'lgan bugungi san'atda postmodernizm endi tez-tez eslanadigan falsafiy asosga aylansada, keng meqyosda ijro etiladigan yangi badiiy yo'nalishlarni rivojlantirishga xizmat qilmoqda. Bugungi jamiyat tomonidan postmodernizm san'atini idrok etishda uchraydigan muammolar hammaga ma'lum, madaniy eklektizm namoyish etilgan zamonaviy asarlarning estetik bahosi shaxs estetik ongi va madaniyatining shakllanganlik darajasi bilan belgilanishi lozim, chunki, san'at o'zining oldiga quyilgan maqsadlarini qanchalik o'zgartirmasin, birinchi o'rinda inson manfaati yotishi lozim. San'atning asosiy vazifasi inson va uning ma'naviy, ruhiy olami muammolari bilan shug'ullanmas ekan, qanchalik ahamiyatli bo'lmasin, bunday san'at turlari ham, san'at yo'nalishlari ham amaliy ahamiyatini yo'qotib tarix sahifalariga aylanib boraveradi.

Xulosa qilib aytganda, san'at yoshlarning ma'naviy, axloqiy-estetik xususiyatlarini yuksaltirishga xizmat qilishi lozim. Birinchidan, san'at sohalari o'z majburiyatlarini sidqidildan bajarishlari, san'at va badiiy ijod qonuniyatlarini chuqur idrok etishlari, ya'ni san'atning immanent jihatlarini bilishi zarur, ikkinchidan, san'at sohalari va yo'nalishlarida ma'naviy-axloqiy mezonlar, milliy va umuminsoniy qadriyatlarning ustuvorligiga erishish hamda amaliyotga taqdim etishda muvaffaqiyatga erish kerak, uchinchidan, san'atning salbiy va ijobiy ta'sirini sabab va oqibat aloqadorligida ilmiy tahlil qilish, ilmiy izlanishlar olib borish maqsadga muvofiqdir. Demak, san'atning barkamol avlod tarbiyasida muhim funksiyalarni bajarishi bu dalillangan reallikdir. San'at va go'zallik vositalarida yoshlarning ongi

tafakkurini, ma'naviyatini yuksaltirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – T.: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
2. Tursunkulova Sh.T. San'at va estetik ongning sinergetik xususiyati. – S.: SamDCHTI, 2021. – 186 b.
3. Xolbekov M. XX asr modern adabiyoti manzaralari. – T.: Mumtoz. 2013. – 3 b.